

Kamil Frąckowiak¹

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID ID: 0000-0001-6992-4904

GŁÓWNE TEZY NAJNOWSZEGO ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH KARNOSKARBOWYCH, DOTYCZĄCEGO BŁĘDU CO DO KARALNOŚCI Z ART. 10 § 4 K.K.S. NA KANWIE URZĄDZANIA GIER HAZARDOWYCH

ABSTRACT

The main theses of the Polish Supreme Court's recent decisions in penal and fiscal cases concerning the error of punishability under Article 10 § 4 of the Polish Penal and Fiscal Code in the context of the organization of gambling games

The article presents an overview of the recent decisions of the Polish Supreme Court on the institution of an error as to punishability under Article 10 § 4 of the Polish Penal and Fiscal Code, which originated in the context of the factual situations in the field of fiscal offenses of organizing illegal gambling under Article 107 § 1 of the Polish Penal and Fiscal Code. Based on the analyzed judgments, using the dogmatic-legal method, it is possible to reach general conclusions in the

¹ Doktor habilitowany nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Prawa Wykroczeń na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, adwokat. Autor kilkunastu publikacji głównie z zakresu prawa karnego, karnoskarbowego oraz kryminologii. Adres do korespondencji: kamilfrackowiak1@gmail.com.

context of the criteria for recognizing an error of punishability as excusable and inexcusable. The subject of an error of punishability is the criminal legal status of the behavior that fulfills the elements of the criminal act. Mistake as to punishability means that the Polish Penal and Fiscal Code places fewer requirements on the perpetrator than in the Polish Criminal Code, since in the case of mistake as to the punishability of an act it is only a matter of not knowing that the act is punishable. The exemption of guilt in case of an error of punishability occurs only if the perpetrator's mistake is considered excusable, i.e., one that the perpetrator could not avoid, not due to their recklessness or negligence.

It is necessary to accept the general conclusion from the Polish Supreme Court's decisions about stricter requirements in the context of justifying the offender's unawareness of criminality as an entrepreneur, for in the case of a business person, as a rule, a personal model with a higher standard of requirements is expected.

Keywords: penal and fiscal acts, fiscal offenses, fiscal crimes, Polish Penal and Fiscal Code, overview of the decisions of a court, substantive penal and fiscal law, gambling law

Słowa kluczowe: czyny karnoskarbowe, wykroczenia skarbowe, przestępstwa skarbowe, Kodeks karny skarbowy, przegląd orzecznictwa, prawo materialne karnoskarbowe, prawo hazardowe

1. Uwagi wprowadzające

Najnowsze judykaty Sądu Najwyższego dotyczące karnoskarbowej problematyki przyjmowania wobec sprawców instytucji błędu co do karalności unormowanej w art. 10 § 4 Kodeksu karnego skarbowego (dalej k.k.s.)² są stosunkowo liczne. W znakomitej większości prezentowane orzeczenia powstały na kanwie popełnienia przez sprawców przestępstw skarbowych z art. 107 § 1 k.k.s., tj. organizacji nielegalnych gier hazardowych³.

2 Ustawa – Kodeks karny skarbowy z dnia 10 września 1999 r., Dz.U. z 2023 r. poz. 654 t.j. z dnia 6 kwietnia 2023 r., art. 10 k.k.s. § 1. Nie popełnia umyślnie czynu zabronionego, kto pozostaje w błędzie co do okoliczności stanowiącej jego zamię. § 2. Odpowiada na podstawie przepisu przewidującego łagodniejszą odpowiedzialność sprawca, który dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność stanowiąca zamię czynu zabronionego, od której taka łagodniejsza odpowiedzialność zależy. § 3. Nie popełnia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność. § 4. Nie popełnia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nieświadomości jego karalności. § 5. W wypadku określonym w § 3 lub 4, jeżeli błąd sprawcy jest nieusprawiedliwiony, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a jeżeli czyn zabroniony jest wykroczeniem skarbowym – sąd może odstąpić od wymierzenia kary lub środka karnego wymienionego w art. 47 § 2 pkt 2 i 3, chyba że przepadek dotyczy przedmiotów określonych w art. 29 pkt 4.

3 Art. 107 k.k.s. § 1. Kto wbrew przepisom ustawy lub warunkom koncesji lub zezwolenia urządza lub prowadzi gry hazardowe, podlega karze grzywny do 720 stawek dziennych albo karze pozbawienia wolności do lat trzech, albo obu tym karom łącznie. § 2. Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej uczestniczy w zagranicznej grze hazardowej, podlega karze grzywny do 120 stawek dziennych. § 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu zabronionego określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej z zorganizowania zbiorowego uczestnictwa w grze hazardowej, podlega karze grzywny do 720 stawek dziennych albo karze pozbawienia wolności, albo obu tym karom łącznie. § 4. W wypadku mniejszej wagi sprawca czynu zabronionego określonego w § 1 lub 2 podlega karze grzywny za wykroczenie skarbowe.

Omawiany przepis art. 107 k.k.s. odzwierciedla charakterystyczną dla prawa karnoskarbowego tendencję szerokiej kryminalizacji danej sfery stosunków społecznych. W § 1 jego istotą jest urządzenie lub prowadzenie gier hazardowych. Urządzenie gier losowych, zakładów wzajemnych, gier w karty i gier na automatach oraz prowadzenie działalności w tym zakresie, zgodnie z art. 3 ustawy o grach hazardowych (dalej u.g.h.)⁴, jest dozwolone na podstawie właściwej koncesji, zezwolenia lub dokonanego zgłoszenia. Do strony przedmiotowej zostaną zaliczone zachowania polegające na działaniu sprawcy bez uzyskania koniecznej koncesji lub zezwolenia, jak i działania z posiadaną koncesją lub zezwoleniem przez podmiot uprawniony do prowadzenia danej działalności, ale z naruszeniem przepisów ustawy (np. z naruszeniem regulaminu gry)⁵.

Sprawcą czynów zabronionych z art. 107 k.k.s. może być każda osoba zdalna do ponoszenia odpowiedzialności karnoskarbowej (tj. w wieku odpowiedzialności karnoskarbowej lat 17, poczytalna). Jest to zatem czyn zabroniony powszechny, przy czym do odpowiedzialności karnoskarbowej w przypadku osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej dojdzie na zasadzie art. 9 § 3 k.k.s., tj. odpowiedzialności zastępczej. Za przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe odpowiada bowiem, jak sprawca, także ten, kto na podstawie przepisu prawa, decyzji właściwego organu, umowy lub faktycznego wykonywania zajmuje się sprawami gospodarczymi, w szczególności finansowymi, osoby fizycznej, osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej. Określenie „w szczególności” oznacza katalog otwarty spraw gospodarczych, zatem również organizację działalności hazardowej⁶.

Od strony przedmiotowej czyny zabronione z art. 107 § 1–2 i 4 k.k.s. mogą zostać popełnione umyślnie, zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym. Natomiast czyn z art. 107 § 3 k.k.s. może zostać zrealizowany wyłącznie w zamiarze bezpośrednim (*dolus directus*), na co wskazuje określenie „w celu”, wykluczające w tym przypadku działanie wynikowe będące rezultatem jedynie godzenia się na określony skutek⁷.

Zabieg legislacyjny ustawodawcy polskiego polegający na zbiorczej kryminalizacji rodzi problemy na tle określania zakresu bezprawności czynu zabronionego, a tym samym gwarancyjnych standardów odpowiedzialności karnej. Funkcja gwarancyjna prawa karnego wymaga bowiem zwracania uwagi na język ustawy, którym posługują się Kodeks karny skarbowy oraz dopełniające go normy merytoryczne ustawy o grach hazardowych. Do ustawowych znamion omawianego czynu zabronionego zaliczyć należy działanie „wbrew przepisom ustawy” albo „warunkom koncesji lub zezwolenia”. Ta blankietowa norma „wbrew przepisom ustawy” budzi słuszne wątpliwości w zakresie spełnienia gwarancyjnego standardu ustawowej określoności czynu zabronionego. Potencjalnie każde zachowanie polegające na naruszeniu przepisów u.g.h. polegające na urządzeniu lub prowadzeniu gry hazardowej może przyjąć postać zachowania karalnego z art. 107 k.k.s. Tym samym aktualny pozostaje pogląd, że przepis części szczególnej k.k.s. może obowiązywać

⁴ Ustawa o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r., Dz.U. z 2023 r. poz. 227 tj. z dnia 2 lutego 2023 r.

⁵ G. Skowronek, *Prawne aspekty hazardu*, Wrocław 2012, s. 306–307.

⁶ K. Frąckowiak, *Nielegalny e-hazard. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2018, s. 128.

⁷ A. Piaseczny, [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, red. A. Piaseczny, A. Wielgolewska, LexisNexis 2012 r., LEX/el., komentarz do art. 107 k.k.s., teza 6.

w praktyce jedynie wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim obowiązuje nakaz lub zakaz wynikający z regulacji merytorycznej, w tym przypadku odpowiednich przepisów u.g.h.⁸

Jako ugruntowany przykład normy prawa hazardowego, która wypełnia normę blankietową wynikającą z art. 107 § 1 k.k.s., w piśmiennictwie i orzecznictwie pojawia się przepis art. 6 u.g.h. dotyczący „działalności w zakresie gier hazardowych”⁹. Zastosowanie przepisu art. 6 ust. 1 ustawy o grach hazardowych¹⁰ jako wypełnienia normy blankietowej w sprawach o czyny z art. 107 § 1 k.k.s. wydaje się być jednak iluzoryczne. Dzieje się tak z uwagi na istnienie przepisu art. 14 ust. 1 u.g.h.¹¹ Przedmiotem zakazu z art. 6 ust. 1 ustawy o grach hazardowych jest wskazana powyżej jedynie „działalność w zakresie gier”. Nie jest nim bynajmniej „urządzenie” czy „prowadzenie” gier hazardowych. Zakaz „urządzania” wynika z art. 14 ust. 1 u.g.h. i dlatego wzmiankowany przepis powinien stanowić podstawę do odczytania normy wypełniającej blankiet typu czynu zabronionego z art. 107 § 1 k.k.s., w którym spenalizowano urządzenie i prowadzenie gier, nie zaś „działalność w zakresie gier”¹². Mimo prezentowanego przez autora poglądu odmiennie

8 L. Wilk, *Hazard. Studium kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2012, s. 186.

9 Por. uchwała SN siedmiu sędziów z dnia 19 stycznia 2017 r., I KZP 17/16, OSNKW 2017/2/7; *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, red. I. Zgoliński, WKP 2018, LEX/el., komentarz do art. 107 k.k.s., teza 3.

10 Art. 6 u.g.h.: 1. Działalność w zakresie gier cylindrycznych, gier w karty, gier w kości i gier na automatach może być prowadzona po uzyskaniu koncesji na kasyno gry, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 1 i 1b oraz art. 6a ust. 2. 2. Działalność w zakresie gier bingo pieniężne może być prowadzona po uzyskaniu zezwolenia na prowadzenie salonu gry bingo pieniężne. 3. Działalność w zakresie zakładów wzajemnych może być prowadzona – stosownie do udzielonego zezwolenia – wyłącznie w punktach przyjmowania zakładów wzajemnych albo przez sieć Internet po uzyskaniu zezwolenia na urządzenie zakładów wzajemnych. 4. Działalność w zakresie określonym w ust. 1–3 jest prowadzona na zasadach i warunkach określonych w zatwierdzonym regulaminie i udzielonej koncesji lub udzielonym zezwoleniu, a także wynikających z przepisów ustawy. 5. Prowadzenie działalności polegającej na urządzeniu gier hazardowych w zakresie określonym w ust. 1–3 jest możliwe wyłącznie w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, mającej siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem art. 7a ust. 1. 6. Akcje (udziały) w spółkach, o których mowa w ust. 5, może nabywać lub obejmować: 1) osoba prawna lub spółka niemająca osobowości prawnej, której siedziba znajduje się na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym; 2) osoba fizyczna będąca obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. 7. Przepisu ust. 6 nie stosuje się do spółek, o których mowa w art. 7a ust. 1.

11 Art. 14 u.g.h.: 1. Urządzenie gier cylindrycznych, gier w karty, w tym turniejów gry w pokera, gier w kości oraz gier na automatach, jest dozwolone wyłącznie w kasynach gier na zasadach i warunkach określonych w zatwierdzonym regulaminie i udzielonej koncesji lub udzielonym zezwoleniu, a także wynikających z przepisów ustawy, z wyjątkiem ust. 4 i 5. 2. Urządzenie gry bingo pieniężne jest dozwolone wyłącznie w salonach gry bingo pieniężne na zasadach i warunkach określonych w zatwierdzonym regulaminie i udzielonym zezwoleniu, a także wynikających z przepisów ustawy. 3. Przyjmowanie zakładów wzajemnych jest dozwolone – stosownie do udzielonego zezwolenia – wyłącznie w punktach przyjmowania zakładów wzajemnych lub przez sieć Internet na zasadach i warunkach określonych w zatwierdzonym regulaminie i udzielonym zezwoleniu, a także wynikających z przepisów ustawy. 4. Urządzenie gry w pokera jest dozwolone również poza kasynami gier wyłącznie na zasadach i warunkach określonych w art. 6a. 5. Spółka, o której mowa w art. 5 ust. 2, prowadzi działalność w zakresie gier hazardowych na zasadach określonych w ustawie i zatwierdzonym regulaminie.

12 G. Łabuda, [w:] P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, 2017 r., LEX/el., komentarz do art. 107 k.k.s., teza 14.

orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 lutego 2017 r., wskazując, iż art. 6 ust. 1 u.g.h. mógł i może nadal stanowić uzupełnienie normy blankietowej zawartej w art. 107 § 1 k.k.s., o ile okoliczności faktyczne konkretnej sprawy pozwalają na ustalenie, że przepis ten ma zastosowanie i został naruszony¹³. Sąd Najwyższy powołał się przy tym na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r. Należy jednak dla porządku wskazać, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały również zauważył, że „pierwszy z powołanych przepisów [art. 6 ust. 1 u.g.h. – przypis K.F.] dotyczy prowadzenia działalności, drugi zaś [art. 14 ust. 1 u.g.h. – przypis K.F.] – urządzania gier”. Powyższa uchwała ostatecznie usunęła wątpliwości odnośnie do możliwości stosowania art. 6 ust. 1 ustawy o grach hazardowych stanowiącego, że działalność w zakresie gier może być prowadzona na podstawie udzielonej koncesji na prowadzenie kasyna gry. Sąd Najwyższy uznał, że art. 107 § 1 k.k.s. sankcjonuje naruszenie zakazu gier bez koncesji (sprawca podlega karze grzywny), co oznacza, że art. 6 ust. 1 u.g.h. może stanowić samodzielne dopełnienie przepisu o charakterze karnoskarbowym¹⁴.

Dodatkowo na gruncie stosowania przepisów prawa karnoskarbowego należy zasygnalizować istotną kwestię, jaką był pierwotny brak notyfikacji projektu ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych wymaganej przez art. 9 ust. 8 oraz art. 1 pkt 11 dyrektywy 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 czerwca 1992 r., ustanawiającej procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego¹⁵, zmienionej dyrektywą Rady 2006/96/WE z dnia 28 listopada 2006 r.¹⁶

Brak takiej notyfikacji sprawił wiele problemów prawnych oraz doprowadził do wielu sporów pomiędzy podmiotami prywatnymi organizującymi gry na automatach a organami celnymi, które to spory w zdecydowanej większości przypadków kończyły się na etapie postępowań sądowych, m.in. w zakresie oskarżenia sprawców o przestępstwo z art. 107 § 6 k.k.s. Jednakże w żaden sposób nie rozwiązywało to problemu braku jednolitości interpretacji przepisów, tj. przede wszystkim art. 6, 14 oraz 89 u.g.h. (określającego podmioty podlegające administracyjnej karze pieniężnej oraz wysokość tych kar). Trzeba bowiem wyjaśnić, iż początkowo również sądy nie były w tym zakresie w stanie

¹³ Postanowienie SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 325/14, LEX nr 2261015.

¹⁴ Uchwała SN z dnia 19 stycznia 2017 r., I KZP 17/16, OSNKW 2017/2/7.

¹⁵ Dyrektywa 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz.U. L 204 z dnia 21 lipca 1998 r., s. 37). Początkowo tytuł tego aktu miał brzmienie: „Dyrektywa 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w zakresie norm i przepisów technicznych”. Została ona zmieniona dyrektywą 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 lipca 1998 r. zmieniającą dyrektywę 98/34/WE ustanawiającą procedurę udzielania informacji w zakresie norm i przepisów technicznych (Dz.U. L 217 z dnia 5 sierpnia 1998 r., s. 18). Następnie dyrektywę 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. zastąpiła dyrektywa (UE) 2015/1535 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 września 2015 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego.

¹⁶ Dyrektywa Rady 2006/96/WE z dnia 20 listopada 2006 r. dostosowująca niektóre dyrektywy w dziedzinie swobodnego przepływu towarów, w związku z przystąpieniem Bułgarii i Rumunii, Dz.U. UE.L.98.204.37 z późn. zm.

zająć jednolitego stanowiska. Zdecydowana większość z nich, na które natrafiały podmioty dokonujące ich interpretacji, nie była związana z trudnością odczytania z określonego przepisu normy prawnej, ale z konsekwencjami braku notyfikacji przepisów tej ustawy Komisji Europejskiej, pomimo istnienia takiego wymogu prawnego. Ten brak był przedmiotem wielu rozważań, poczynwszy od sądów administracyjnych poprzez Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy, skończywszy na Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej¹⁷.

Wskazane spory powstałe na tle dopuszczalności stosowania przepisów ustawy o grach hazardowych, w szczególności przy organizacji gier hazardowych, przełożyły się bezpośrednio na rozważania Sądu Najwyższego w kontekście możliwości stosowania błędu co do karalności uregulowanego w art. 10 § 4 k.k.s. wobec sprawców organizujących gry hazardowe.

Pozornie przedstawienie karnistycznej teoretycznej koncepcji błędu nie wydaje się trudne, albowiem można ją zrekonstruować na podstawie licznych wypowiedzi przedstawicieli doktryny na przestrzeni ostatnich stu lat. Już w 1921 r. Wacław Makowski wskazywał, że „przy błędzie [...] zachodzi rozbieżność między wyobrażeniem sprawcy, dotyczącym jego działania, warunków, okoliczności i skutków, a rzeczywistym stanem faktycznym i jego kwalifikacją”¹⁸. Witold Świda uznawał, że „błąd to rozbieżność między świadomością sprawcy o rzeczywistości a rzeczywistością”¹⁹. Ryszard Stefański uznaje zaś, że „błędem jest niezgodność między obiektywną rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości”²⁰. Violetta Konarska-Wrzosek podaje, że „o pozostawaniu sprawcy w błędzie można mówić wtedy, gdy w sposób nieadekwatny odbiera on rzeczywistość lub jakiś jej istotny fragment. Błąd może polegać na urojeniu sobie występowania elementów lub okoliczności, których w rzeczywistości nie ma, lub na nieświadomości istnienia elementów lub okoliczności, które w rzeczywistości występują. Oba rodzaje błędów mają znaczenie dla możliwości ponoszenia odpowiedzialności karnej skarbowej”²¹. Analiza stanowisk przedstawicieli nauki wskazuje, że błąd jest definiowany jako mylne wyobrażenie o rzeczywistości podmiotu (sprawcy) bądź jako rozbieżność pomiędzy obiektywną rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości podmiotu. Na gruncie prawa karnego skarbowego już w kontekście błędu co do karalności z art. 10 § 4 k.k.s. należy uzupełnić powyższy wywód. Mianowicie błąd sprawcy co do karalności uchyla jego winę, a tym samym znosi jego odpowiedzialność karną. Za Łukaszem Pohlem wypada uściślić, że w przypadku tego rodzaju błędu przedmiotem błędu jest status prawno Karny

17 Szerzej: D. Gibasiewicz, *Brak notyfikacji Komisji Europejskiej ustawy o grach hazardowych a możliwość stosowania sankcji administracyjnych wobec podmiotów prowadzących gry hazardowe*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2017, nr 26, s. 84–85; A. Krasuska, *Notyfikacja ustawy o grach hazardowych a odpowiedzialność karna z art. 107 § 1 kodeksu karnego skarbowego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2016, nr 2, s. 125–144.

18 W. Makowski, *Prawo karne, część ogólna: wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1920, s. 273.

19 W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1978, s. 201.

20 R.A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 171.

21 V. Konarska-Wrzosek, [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, red. I. Zgoliński, Warszawa 2021, LEX/el., komentarz do art. 10 k.k.s., nt. 1.

zachowania się, którym wypełniono znamiona czynu zabronionego²². Instytucja błędu co do karalności jest wyrazem niższych oczekiwań ustawodawcy wobec sprawców przestępstwa i wykroczeń skarbowych niż wobec sprawców przestępstw pospolitych. Należy jednak dodać, że niższe oczekiwania ustawodawcy wcale nie oznaczają, że są to oczekiwania niskie. Leszek Wilk podaje, że przypadek nieświadomości karalności (czyli tego, że czyn naruszający prawo zagrożony jest karą) oznacza sytuację, gdy sprawca, znając przepis i dopełniając prawa merytorycznego, nie wie tylko tego, że naruszenie tego przepisu jest także karane przez prawo karnoskarbowe²³.

Reasumując, błąd co do karnej bezprawności to postawienie przed sprawcą przez Kodeks karny skarbowy mniejszych wymagań niż w Kodeksie karnym, gdyż przy błędzie co do karalności czynu nie chodzi w ogóle o nieświadomość co do sprzeczności czynu z jakąś normą prawa, jak przy błędzie co do bezprawności, lecz o nieświadomość, że jest on zagrożony pod groźbą kary²⁴. W tym obszarze znajdzie się m.in. sytuacja, gdy sprawca pozostaje w nieświadomości czy to odnośnie do nakazu, czy to zakazu płynącego z prawa hazardowego, a tym samym także odnośnie do karalności jego naruszenia norm k.k.s. Co istotne, wyłączenie winy przy błędzie co do karalności następuje jedynie wówczas, gdy błąd sprawcy jest uznany za usprawiedliwiony. Za Jarosławem Warylewskim należy powtórzyć, że błąd usprawiedliwiony to błąd, którego popełnienia nie można sprawcy zarzucić, to błąd niezawiniony, którego sprawca nie mógł uniknąć, niebędący wynikiem lekkomyślności albo niedbalstwa²⁵.

Mimo tak ugruntowanych koncepcji teoretycznych błędu co do karalności w praktyce sądowej konieczne stało się jednak odniesienie się przez Sąd Najwyższy do tych kwestii w szczegółowym zakresie, m.in. w zakresie kryteriów badania stanu świadomości sprawcy i uznania błędu sprawcy za (nie)usprawiedliwiony.

2. Przegląd orzecnictwa Sądu Najwyższego

Przywołane w niniejszym opracowaniu orzeczenia Sądu Najwyższego pochodzą z lat 2020–2023 i są prezentowane przez autora w kolejności chronologicznej.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2020 r.²⁶ wskazano – w zakresie kryteriów usprawiedliwienia błędu co do oceny prawnokarnej – że „ustalenie istnienia w świadomości któregośkolwiek z oskarżonych wątpliwości co do charakteru norm art. 6 i 14 u.g.h. oraz tego, że wykładnia tych przepisów może prowadzić również do uznania jego zachowania za karalne na gruncie art. 107 § 1 k.k.s., to nic innego, jak ustalenie uświadomienia sobie przez tego sprawcę niepewności co do rzeczywistości prawnej.

22 Ł. Pohl, *Błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego w polskim prawie karnym (zagadnienia ogólne)*, Poznań 2013, s. 9.

23 L. Wilk, *Hazard. Studium kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2012, s. 218.

24 T. Grzegorzczak, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996, s. 121.

25 J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2017, s. 427.

26 Wyrok SN z dnia 13 lutego 2020 r., IV KK 477/19, LEX nr 3260307.

Na tej podstawie nie można przyjąć, że taka osoba była przekonana o innej rzeczywistości prawnej, ponieważ co najwyżej miała ona wątpliwości co do stanu prawnego, przy prawidłowej (niezakłóconej w świadomości) ocenie istnienia dwóch różnych stanowisk w tym zakresie”. W podobnym tonie w zakresie kryteriów usprawiedliwienia błędu co do oceny prawnej orzekł Sąd Najwyższy w tym samym dniu²⁷, argumentując, że „błąd co do oceny prawnej może być usprawiedliwiony, gdy polega na przyjęciu wadliwej interpretacji przepisu i braku świadomości, iż sądy stosują inną wykładnię, albo w sytuacji, gdy sprawca działa pod wpływem dotychczasowego stanowiska judykatury, które nagle uległo zmianie”. Orzeczenia Sądu Najwyższego oraz twierdzenia z uzasadnień do tych orzeczeń nie budzą kontrowersji, albowiem wpasowują się w dotychczasowe poglądy orzecznictwa i doktryny.

W wyroku z dnia 19 lutego 2020 r. Sąd Najwyższy²⁸ wypowiedział się w kontekście badania stanu świadomości karalności oskarżonego, przy ocenie zasadności stosowania normy z art. 10 § 4 k.k.s. SN uznał, że „badając stan świadomości karalności oskarżonego, w kontekście zasadności stosowania normy z art. 10 § 4 k.k.s. – trzeba brać pod uwagę osobiste właściwości oskarżonego – w tym wiedzę osoby prowadzącej działalność gospodarczą. W odniesieniu do przedsiębiorców należy stosować podwyższony standard wymagań co do znajomości przepisów prawa karnego skarbowego”.

W wyroku SN z dnia 16 marca 2020 r.²⁹ wyrażono pogląd, że „trudno zaaprobować tezę, jakoby oskarżony zawodowo prowadzący działalność gospodarczą nie miał świadomości tego, że w polskim porządku prawnym działalność polegająca na urządzaniu gier hazardowych była zawsze reglamentowana przez państwo. Zatem nawet w obliczu sporów powstałych na tle dopuszczalności stosowania przepisów ustawy o grach hazardowych osoba zajmująca się profesjonalnie tego rodzaju działalnością nie powinna podejmować działań, o których wie, że są sprzeczne z wolą ustawodawcy”.

SN rozwinął swą myśl w postanowieniu z dnia 16 marca 2020 r.³⁰, analizując stan faktyczny w zakresie usprawiedliwionej nieświadomości karalności jako przesłanki wyłączenia od odpowiedzialności karnej. SN wskazał, że „zgodnie z art. 10 § 4 k.k.s. nie popełnia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego ten, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nieświadomości jego karalności. Od odpowiedzialności karnej uwalnia więc tylko usprawiedliwiona nieświadomość karalności. Badając formułę usprawiedliwienia należy przy tym odwoływać się do wzorca osobowego zachowania przeciętnego obywatela, przy czym w wypadku prawa karnego skarbowego odnośnie osoby prowadzącej działalność gospodarczą, w grę wchodzić może model osobowy o podwyższonym standardzie wymagań”.

SN swoje zdanie powtórzył w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 maja 2020 r.³¹, stwierdzający, że „badając stan świadomości oskarżonego co do karalności określonego zachowania, w kontekście zasadności ewentualnego zastosowania normy z art. 10 § 4 k.k.s. –

27 Wyrok SN z dnia 13 lutego 2020 r., IV KK 3/19, LEX nr 3260303.

28 Wyrok SN z dnia 19 lutego 2020 r., IV KK 572/19, LEX nr 3170269.

29 Wyrok SN z dnia 16 marca 2020 r., IV KK 223/19, LEX nr 3260360.

30 Postanowienie SN z dnia 16 marca 2020 r., IV KK 419/19, LEX nr 3228652.

31 Wyrok SN z dnia 26 maja 2020 r., V KK 541/19, LEX nr 3275672.

trzeba brać pod uwagę osobiste właściwości oskarżonego – w tym wiedzę osoby prowadzącej działalność gospodarczą. W odniesieniu do przedsiębiorców, należy stosować podwyższony standard wymagań co do znajomości przepisów prawa karnego skarbowego”.

Przywołane orzeczenia SN przypominają, że instytucja błędu co do karalności jest wyrazem wyższych oczekiwań ustawodawcy wobec sprawców przestępstw skarbowych polegających na profesjonalnej organizacji gier hazardowych niż np. wobec osób niezajmujących się zawodowo tą branżą, np. uczestników gier hazardowych. Jest to podyktowane faktem, że w odniesieniu do przedsiębiorców należy wymagać od nich aktualnej znajomości przepisów (stanu) prawa z branży prowadzonej działalności gospodarczej.

W wyroku z dnia 26 maja 2020 r.³² SN podkreślił, że „działalność polegająca na urządzaniu gier hazardowych była zawsze działalnością koncesjonowaną. Trudno zatem zaprobować tezę, jakoby oskarżony zawodowo prowadzący tego rodzaju działalność gospodarczą nie miał świadomości tego, że w polskim porządku prawnym działalność polegająca na urządzaniu gier hazardowych była zawsze reglamentowana przez państwo. Zatem nawet w obliczu sporów powstałych na tle dopuszczalności stosowania przepisów ustawy o grach hazardowych, osoba zajmująca się profesjonalnie tego rodzaju działalnością nie powinna podejmować działań, o których wie, że są sprzeczne z wolą ustawodawcy”.

W wyroku z dnia 9 lipca 2020 r.³³ SN wskazał, że „oskarżony powziął pewne wątpliwości co do możliwości prowadzenia działalności w obszarze gier hazardowych, skoro przeprowadzał konsultacje m.in. z prawnikami. Skoro zatem oskarżony, jak sam wyjaśnił, miał konsultować się z takimi osobami zajmującymi się grami hazardowymi (a dokładniej grami na automatach), to nie wydaje się prawdopodobne, by nie przekazano mu informacji dotyczących tej kwestii i występujących na tym tle problemów. Ponadto problem interpretacji przepisów ustawy o grach hazardowych był powszechnie znany wśród osób parających się tego typu działalnością gospodarczą. Oznaczać to może tylko tyle, że oskarżony był w pełni świadomy rozbieżności orzeczniczych, jak i wątpliwości dotyczących wykładni przepisów regulujących urządzenie i prowadzenie gier na automatach”.

W wyroku z dnia 9 września 2020 r.³⁴ SN uznał, że „samo obowiązywanie art. 107 § 1 k.k.s. nie budziło wątpliwości, a zatem każda osoba prowadząca działalność w zakresie urządzania gier na automatach musiała sobie zdawać sprawę, że niezależnie od wątpliwości co do technicznego charakteru art. 6 i art. 14 ustawy o grach hazardowych podjęcie takiej reglamentowanej działalności gospodarczej bez koncesji i poza kasynem gry może stanowić przestępstwo skarbowe. Jeżeli nawet oskarżony miał wątpliwości co do skuteczności ww. przepisów w kontekście wypełniania znamienia blankietowego czynu zabronionego, określonego w art. 107 § 1 k.k.s., to fakt ten tylko potwierdzał świadomość podejmowania ryzyka poniesienia odpowiedzialności karnoskarbowej w wypadku przyjęcia i utrwalenia się niekorzystnej dla oskarżonego linii orzeczniczej. O żadnej nieświadomości karalności nie mogło być zatem mowy”.

32 Wyrok z dnia 26 maja 2020 r., V KK 69/20, LEX nr 3275584.

33 Wyrok SN z dnia 9 lipca 2020 r., IV KK 185/19, LEX nr 3276695.

34 Wyrok SN z dnia 9 września 2020 r., IV KK 705/19, LEX nr 3277117.

W przywołanych orzeczeniach SN trafnie i konsekwentnie podkreślał konieczność brania pod uwagę świadomości sprawców w zakresie ich wątpliwości co do możliwości prowadzenia działalności w obszarze gier hazardowych. Istnienie owych wątpliwości może bowiem przesądzać pozytywnie co do świadomości sprawcy w zakresie podejmowania ryzyka poniesienia odpowiedzialności karnoskarbowej. W tych przypadkach nie można uznać, że u sprawcy wystąpiła nieświadomość karalności czynu karnoskarbowego.

W postanowieniu z dnia 26 października 2020 r.³⁵ SN wskazał na okoliczność, że „usprawiedliwiona nieświadomość karalności danych zachowań może mieć miejsce w sytuacjach częściej i zaskakującej zmiany regulacji z zakresu szeroko rozumianego prawa finansowego lub ich interpretacji, które rzutują na zakres penalizacji zachowań stypizowanych jako przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe, to jednak przyjęcie takiego błędu wymaga pogłębionej analizy na gruncie realiów procesowych danej sprawy”. Mimo takiej konstatacji SN w realiach rozpoznawanej sprawy uznał, że „nie można powoływać się skutecznie na niezawinioną nieświadomość stanu prawa, jeżeli z ustalonych faktów wynika, że sprawca nie tylko nie starał się w sposób należyty zapoznać z obowiązującym uregulowaniem, choć miał możliwość to uczynić u przedstawicieli właściwych organów, ale wręcz wyraźnie z takiej możliwości zrezygnował”.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 26 listopada 2020 r.³⁶ SN przesądził, że „przepis art. 10 § 4 k.k.s. określa kontratyp błędu co do prawa (*error iuris*), do którego istoty należy nieświadomość karalności czynu, którego dopuścił się sprawca. Chodzi o sytuację, w której sprawca nie zdaje sobie sprawy z tego, że jego zachowanie jest bezprawne i karalne jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Warunkiem przyjęcia omawianego kontratypu jest ustalenie, czy błąd sprawcy jest usprawiedliwiony. Jeżeli warunek ten został spełniony, nie ma możliwości uznania czynu sprawcy (wypełniającego pozostałe, ustawowe znamiona czynu zabronionego przez Kodeks karny skarbowy) za przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Sprawca taki nie podlega więc odpowiedzialności karnej skarbowej. W przeciwnym wypadku, to jest nieusprawiedliwionej nieświadomości karalności danego zachowania, zastosowanie znajduje art. 10 § 5 k.k.s.”

O wiele szerszy wywód w omawianej materii SN poczynił w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 listopada 2020 r.³⁷ Sąd mianowicie wskazał, że „miarodajne dla ustalenia, czy błąd sprawcy był usprawiedliwiony, jest dochowanie należytej staranności w ustalaniu obowiązującego prawa. W szczególności należy zbadać, czy rzeczywiście sprawca bez swojej winy nie mógł zorientować się co do faktu karalności skarbowej danego zachowania. Przy ocenie, czy tak rozumiana nieświadomość karalności czynu zabronionego była usprawiedliwiona, należy brać pod uwagę całokształt okoliczności związanych z danym zdarzeniem, a także osobą sprawcy. Kryteria usprawiedliwienia takiego błędu mają charakter obiektywno-subiektywny, wymagając odwołania się do standardu osobowego wzorcowego obywatela oraz uwzględnienia kryterium subiektywnego – indywidualnej możliwości uniknięcia błędu. Badając formułę usprawiedliwienia, należy odwoływać się do wzorca osobowego zachowania przeciętnego obywatela, przy czym w wypadku prawa

35 Postanowienie SN z dnia 26 października 2020 r., II KK 275/19, LEX nr 3277050.

36 Wyrok SN z dnia 26 listopada 2020 r., V KK 237/20, LEX nr 3200399.

37 Wyrok SN z dnia 26 listopada 2020 r., V KK 440/19, LEX nr 3277881.

karnego skarbowego, odnośnie do osoby prowadzącej działalność gospodarczą i to reglamentowaną przez państwo, w grę może wchodzić model osobowy o podwyższonym standardzie wymagań. Nie może również skutecznie powoływać się na niezawinioną nieznajomość prawa sprawca, który nie tylko nie starał się w sposób należyty zapoznać z obowiązującym uregulowaniem, choć miał możliwość to uczynić u przedstawicieli właściwych organów, ale z takiej możliwości zrezygnował. [...] Przypomnieć należy, że przepis art. 10 § 4 k.k.s. określa kontratyp błędu co do prawa (*error iuris*), do którego istoty należy nieświadomość karalności czynu, którego dopuścił się sprawca. Chodzi o sytuację, w której sprawca nie zdaje sobie sprawy z tego, że jego zachowanie jest bezprawne i karalne jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Warunkiem przyjęcia omawianego kontratypu jest ustalenie, czy błąd sprawcy jest usprawiedliwiony. Jeżeli warunek ten został spełniony, nie ma możliwości uznania czynu sprawcy (wypełniającego pozostałe, ustawowe znamiona czynu zabronionego przez kodeks karny skarbowy) za przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Sprawca taki nie podlega więc odpowiedzialności karnej skarbowej. W przeciwnym wypadku, to jest nieusprawiedliwionej nieświadomości karalności danego zachowania, zastosowanie znajduje art. 10 § 5 k.k.s.” Należy wytknąć w tym miejscu użycie przez SN – w obu orzeczeniach – pojęcia kontratypu błędu co do prawa, czyli okoliczności wyłączającej bezprawność czynu, albowiem błąd w doktrynie karnistycznej uznawany jest za okoliczność wyłączającą jedynie winę sprawcy.

Następnie, co szczególnie cenne, sąd odniósł się do ustaleń w ramach stanu faktycznego, które doprowadziły go do wniosków o jego nieusprawiedliwionej nieświadomości. Wskazał, że „oskarżony urządził gry na zindywidualizowanych automatach bez wymaganej koncesji w okresie od dnia 1 czerwca 2016 r. do dnia 30 sierpnia 2016 r., a więc po wejściu w życie ustawy z dnia 12 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o grach hazardowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1201, dalej: ustawa nowelizująca), zmieniającej tę ostatnią ustawę z mocą obowiązującą od dnia 3 września 2015 r. Przepis art. 4 ustawy nowelizującej określał, że „podmioty prowadzące działalność w zakresie, o którym mowa w art. 6 ust. 1–3 lub w art. 7 ust. 2 u.g.h., w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy mają obowiązek dostosowania się do wymogów określonych w ustawie zmienianej w art. 1 u.g.h., w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, do dnia 1 lipca 2016 r.” Sąd wyraził pogląd, że norma postępowania wynikająca z tego przepisu jest czytelna także przy zastosowaniu podstawowej z metod wykładni, tj. wykładni gramatycznej [...]. Analiza ustawy nowelizującej, w tym jej art. 1 pkt 2, odnoszącego się do art. 6 u.g.h. i ograniczającego katalog form prawnych, w jakich mogła być prowadzona działalność w zakresie gier losowych, już na »pierwszy rzut oka« nie pozwalała przyjąć, że państwo zrezygnowało z koncesjonowania, reglamentowania tej działalności, a wprost przeciwnie – nakazywało uznać, że wprowadzane zostają dodatkowe mechanizmy obostrzające warunki jej prowadzenia”.

W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2021 r.³⁸ sąd powtórzył, że „badając formułę usprawiedliwienia nieświadomości karalności należy odwoływać się do wzorca osobowego zachowania przeciętnego obywatela, przy czym w wypadku prawa karnego skarbowego odnośnie osoby prowadzącej działalność gospodarczą, w grę może wchodzić

38 Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2021 r., IV KK 82/20, Legalis nr 2701115.

model osobowy o podwyższonym standardzie wymagań”. Powtórzył tym samym swój pogląd o podwyższonym standardzie usprawiedliwionej nieświadomości karalności w przypadku przedsiębiorców.

W tożsamy sposób SN ustalił w wyroku z dnia 4 października 2021 r.³⁹, że „dla przyjęcia nieświadomości karalności czynu zabronionego (art. 10 § 4 k.k.s.) konieczne jest, aby tak rozumiana nieświadomość karalności czynu zabronionego (mylne przekonanie – pewność, o istniejącym stanie prawnym) była usprawiedliwiona, przy czym badając to usprawiedliwienie należy brać pod uwagę całokształt okoliczności związanych z danym zdarzeniem, a także osobą sprawcy. Kryteria usprawiedliwienia tego rodzaju błędu mają przecież charakter obiektywno-subiektywny, wymagający odwołania się do standardu osobowego wzorowego obywatela oraz kryterium subiektywnego – indywidualnej możliwości uniknięcia błędu. [...] Oceniając zachowanie oskarżonego z punktu widzenia wzorowego obywatela, który co więcej był przecież przedsiębiorcą zajmującym się profesjonalnie działalnością w zakresie gier hazardowych, trudno uznać, aby mógł on w okresie prowadzonej wówczas działalności od dnia 12 sierpnia 2014 r. [...] do dnia 10 sierpnia 2015 r. [...] mieć pewność, że ta jego działalność jest legalna i nie skutkuje odpowiedzialnością karną z art. 107 § 1 k.k.s. Przecież w tym okresie, nawet jeżeli w odniesieniu do osoby I.D. nie zapadały wyroki skazujące, wydawane były orzeczenia – w tym Sądu Najwyższego [...] – prezentujące odmienne poglądy od tych jakie rzekomo przejawiał w tym czasie oskarżony i co deklarował w toku niniejszego postępowania. Jeżeli zaś tak, to brak podstaw z obiektywnego punktu widzenia, aby uznać, że *tempore criminis* I.D. nie miał wątpliwości, iż przyjęta przez niego wykładnia przepisów u.g.h. jest jedynie poprawną. Czemu innemu jak nie wsparciu prezentowanej przez niego wersji miało przecież służyć zwrócenie się do profesjonalnego prawnika o wydanie stosownej decyzji. Dla Sądu Najwyższego w tym składzie oczywistym jest, że były do działania pozorujące legalną działalność. Oskarżony nie działał bowiem w błędzie, lecz podjął świadome ryzyko wiedząc, że może go to narazić na odpowiedzialność karną i godząc się na to”.

W kontekście błędu co do prawa i nieusprawiedliwionej nieświadomości karalności zachowań karnoskarbowych SN wskazał w postanowieniu z dnia 22 listopada 2021 r.⁴⁰, że „jako błąd co do prawa należy traktować te wszystkie sytuacje, w których sprawca posiada mylne, ale pewne przekonanie o istniejącej rzeczywistości. Trudno przyjąć, by oskarżony posiadał taką pewność odnośnie obowiązujących reguł prawo-podatkowych, skoro zasięgał opinii podmiotów profesjonalnie zajmujących się prawem podatkowym. Fakt posiadania wykształcenia technicznego, nie mówiąc już o wykształceniu ekonomicznym, nie stanowi okoliczności uzasadniających jego niewiedzę, jeżeli oskarżony legitymuje się długoletnim doświadczeniem jako prowadzący działalność gospodarczą, która zawsze łączyła się z obowiązkami podatkowymi. Od osoby prowadzącej działalność gospodarczą można oczekiwać wyższego poziomu znajomości dotyczącej jej reguł”. Ponownie zatem sąd przesądził o konieczności przyjmowania wyższego standardu znajomości stanu prawnego dotyczącego prowadzonej działalności gospodarczej przez przedsiębiorców jako profesjonalistów.

39 Wyrok SN z dnia 4 października 2021 r., V KK 238/20, LEX nr 3517555.

40 Postanowienie SN z dnia 22 listopada 2021 r., IV KS 51/21, Legalis nr 2671817.

W wyroku SN z dnia 18 stycznia 2023 r.⁴¹ sąd wskazał, że „nie znajduje żadnego normatywnego ani logicznego uzasadnienia stanowisko, że przedsięwzięcie jakichkolwiek działań mających na celu wyjaśnienie ewentualnie rysujących się wątpliwości co do karalności określonego zachowania ma nieuchronnie skutek ekskulpujący w prymacie przepisu art. 10 § 4 k.k.s. Ocena taka winna mieć każdorazowo charakter zindywidualizowany oraz opierać się na analizie uwzględniającej m.in.: obiektywny lub subiektywny tylko charakter ewentualnych wątpliwości co do karalności określonego czynu, stopień zawłości danej regulacji prawnokarnej, predyspozycje intelektualne sprawcy, adekwatność przedsięwziętych przez sprawcę kroków zmierzających do usunięcia wątpliwości co do karalności (w przypadku zlecenia ekspertyz czy opinii – kwestię obiektywizmu i fachowości ich autora czy autorów), ewentualną możliwość zwrócenia się przez podmiot o dokonanie interpretacji urzędowej w trybie przewidzianym przez właściwe przepisy, wydanie przez właściwe organy urzędowych wyjaśnień odnoszących się do regulacji będącej przedmiotem wątpliwości. Innymi słowy, ewentualne zlecenie przez oskarżonego opinii czy ekspertyz mających na celu wyjaśnienie wątpliwości co do karalności zachowania, które prezentują konkluzje o niekaralności danych zachowań, nie prowadzi automatycznie do wyłączenia odpowiedzialności za przestępstwo skarbowe”. Tym samym SN podzielił swe wcześniejsze stanowisko o konieczności przyjmowania wyższego standardu znajomości stanu prawnego dotyczącego prowadzonej działalności hazardowej przez sprawców jako profesjonalistów w danej branży. Twierdzenia z uzasadnienia tego wyroku SN utrwalają dotychczasowe poglądy doktryny wobec instytucji błędu co do karalności.

3. Podsumowanie

Zabieg legislacyjny polskiego ustawodawcy polegający na zbiorczej kryminalizacji zawartej w art. 107 § 1 k.k.s. powoduje, że potencjalnie każde zachowanie polegające na naruszeniu przepisów u.g.h. polegające na urządzaniu lub prowadzeniu gry hazardowej może przyjąć postać zachowania karalnego. Tym samym aktualny pozostaje pogląd, że przepis części szczególnej k.k.s. może obowiązywać w praktyce jedynie wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim obowiązuje nakaz lub zakaz wynikający z regulacji merytorycznej, w tym przypadku odpowiednich przepisów u.g.h.

Niewątpliwie tematyka instytucji błędu co do karalności z art. 10 § 4 k.k.s. nie została przez zaprezentowane orzeczenia Sądu Najwyższego w niniejszym opracowaniu wyczerpana. Można jednak dzięki wskazanym wyżej judykatom prześledzić tezy sądu w przedmiotowym zakresie i wyciągnąć z nich ogólne wnioski w kontekście kryteriów uznawania błędu co do karalności za usprawiedliwiony i nieusprawiedliwiony, nie tylko w płaszczyźnie organizacji gier hazardowych. Błąd sprawcy co do karalności uchyla jego winę, a tym samym znosi jego odpowiedzialność karną. Przedmiotem błędu jest status prawnokarny zachowania się, którym wypełniono znamiona czynu zabronionego. Przypadek

⁴¹ Wyrok SN z dnia 18 stycznia 2023 r., V KK 137/22, LEX nr 3515942.

nieświadomości karalności oznacza sytuację, gdy sprawca, znając przepis dopełniający, czyli regulację merytoryczną, nie wie tylko tego, że naruszenie tego przepisu jest także karane przez prawo karne skarbowe. Instytucja błędu co do karalności jest wyrazem niższych oczekiwań ustawodawcy wobec sprawców przestępstwa i wykroczeń skarbowych niż wobec sprawców przestępstw pospoliczych. Błąd co do karalności oznacza zatem postawienie przed sprawcą przez Kodeks karny skarbowy mniejszych wymagań niż w Kodeksie karnym, gdyż przy błędzie co do karalności czynu nie chodzi w ogóle o nieświadomość co do sprzeczności czynu z jakąś normą prawa, jak przy błędzie co do bezprawności, lecz o nieświadomość, że jest on zagrożony pod groźbą kary. W tym obszarze znajduje się m.in. sytuacja, gdy sprawca pozostaje w nieświadomości czy to odnośnie do nakazu, czy to zakazu płynącego z prawa hazardowego, a tym samym także odnośnie do karalności jego naruszenia norm k.k.s. Co istotne, wyłączenie winy przy błędzie co do karalności następuje jedynie wówczas, gdy błąd sprawcy jest uznany za usprawiedliwiony, czyli taki, którego sprawca nie mógł uniknąć, niebędący wynikiem jego lekkomyślności albo niedbalstwa.

Warto zaakcentować płynący z orzeczeń SN ogólny wniosek o wyższych wymaganiach w kontekście usprawiedliwienia nieświadomości karalności sprawcy jako przedsiębiorcy, przy czym każdorazowo należy odwoływać się do wzorca osobowego zachowania przeciętnego obywatela. Dodatkowo na gruncie prawa karnoskarbowego w przypadku osoby prowadzącej działalność gospodarczą z reguły w grę wchodzi model osoby o podwyższonym standardzie wymagań. Prawnokarna ocena zachowania dotyczy bowiem profesjonalistów w danej branży podejmujących się działalności w charakterze dostawców reglamentowanych usług hazardowych. Tym samym osoba zajmująca się profesjonalnie tego rodzaju działalnością nie powinna podejmować działań, o których wie, że są sprzeczne z wolą ustawodawcy. W tym przypadku jej zachowania nie można uznać za działanie w ramach usprawiedliwionego błędu co do karalności. Sprawca nie może również powoływać się skutecznie na swą niezawinioną nieświadomość stanu prawa, jeżeli z ustalonych faktów wynika, że nie tylko nie starał się w sposób należyty zapoznać z obowiązującą regulacją, choć miał możliwość to uczynić u przedstawicieli właściwych organów, ale wręcz wyraźnie z takiej możliwości zrezygnował. Uznać bowiem należy, że przy właściwym zapoznaniu z obowiązującą normą karnoskarbową u przedstawicieli właściwych organów sprawca mógłby z powodzeniem swego błędu uniknąć.

Bibliografia

Literatura

- Frąckowiak K., *Nielegalny e-hazard. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2018.
- Gibasiewicz G., *Brak notyfikacji Komisji Europejskiej ustawy o grach hazardowych a możliwość stosowania sankcji administracyjnych wobec podmiotów prowadzących gry hazardowe*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2017, nr 26.
- Grzegorzczak T., Gubiński A., *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996.
- Łabuda G., [w:] P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, 2017.
- Krasuska A., *Notyfikacja ustawy o grach hazardowych a odpowiedzialność karna z art. 107 § 1 kodeksu karnego skarbowego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2016, nr 2.
- Konarska-Wrzošek V., [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, red. I. Zgoliński, Warszawa 2021.
- Makowski W., *Prawo karne, część ogólna: wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1920.
- Piaseczny A., [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, red. A. Piaseczny, A. Wielgolewska, LexisNexis 2012.
- Pohl Ł., *Błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego w polskim prawie karnym (zagadnienia ogólne)*, Poznań 2013.
- Skowronek G., *Prawne aspekty hazardu*, Wrocław 2012.
- Stefański R.A., *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008.
- Świda W., *Prawo karne*, Warszawa 1978.
- Warylewski J., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2017.
- Wilk L., *Hazard. Studium kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2012.

Akty prawne

- Dyrektywa 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz.U. L 204 z dnia 21 lipca 1998 r.).
- Dyrektywa (UE) 2015/1535 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 września 2015 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego.
- Dyrektywa Rady 2006/96/WE z dnia 20 listopada 2006 r. dostosowująca niektóre dyrektywy w dziedzinie swobodnego przepływu towarów, w związku z przystąpieniem Bułgarii i Rumunii, Dz.U. UE.L.98.204.37 z późn. zm.
- Ustawa – Kodeks karny skarbowy z dnia 10 września 1999 r., Dz.U. z 2023 r. poz. 654 t.j. z dnia 6 kwietnia 2023 r.
- Ustawa o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r., Dz.U. z 2023 r. poz. 227 t.j. z dnia 2 lutego 2023 r.

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 19 stycznia 2017 r., I KZP 17/16, OSNKW 2017/2/7.
Postanowienie SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 325/14, LEX nr 2261015.
Wyrok SN z dnia 13 lutego 2020 r., IV KK 477/19, LEX nr 3260307.
Wyrok SN z dnia 13 lutego 2020 r., IV KK 3/19, LEX nr 3260303.
Wyrok SN z dnia 19 lutego 2020 r., IV KK 572/19, LEX nr 3170269.
Wyrok SN z dnia 16 marca 2020 r., IV KK 223/19, LEX nr 3260360.
Postanowienie SN z dnia 16 marca 2020 r., IV KK 419/19, LEX nr 3228652.
Wyrok SN z dnia 26 maja 2020 r., V KK 541/19, LEX nr 3275672.
Wyrok SN z dnia 26 maja 2020 r., V KK 69/20, LEX nr 3275584.
Wyrok SN z dnia 9 lipca 2020 r., IV KK 185/19, LEX nr 3276695.
Wyrok SN z dnia 9 września 2020 r., IV KK 705/19, LEX nr 3277117.
Postanowienie SN z dnia 26 października 2020 r., II KK 275/19, LEX nr 3277050.
Wyrok SN z dnia 26 listopada 2020 r., V KK 237/20, LEX nr 3200399.
Wyrok SN z dnia 26 listopada 2020 r., V KK 440/19, LEX nr 3277881.
Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2021 r., IV KK 82/20, Legalis nr 2701115.
Wyrok SN z dnia 4 października 2021 r., V KK 238/20, LEX nr 3517555.
Postanowienie SN z dnia 22 listopada 2021 r., IV KS 51/21, Legalis nr 2671817.
Wyrok SN z dnia 18 stycznia 2023 r., V KK 137/22, LEX nr 3515942.